

ETO: 81'373.7
81'367.622.12
811.163.41
DOI: 10.19090/hk.2025.3.21-48

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

ANDRIĆ Edit

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Újvidék, Szerbia
andrice@ff.uns.ac.rs
ORCID 0000-0002-3055-3373

TULAJDONNÉVI KOMPONENSEKET TARTALMAZÓ FRAZEOLÓGIAI EGYSÉGEK MEGFELELTETHETŐSÉGE A SZERBBEN

Translating Hungarian phraseological units containing proper
nouns into Serbian

Prevodivost frazeoloških jedinica sa komponentom vlastitih
imenica na srpski

A frazeológiai egységek ekvivalenciájának problémája önmagában is elég sok gondot okoz a nyelvtanulóknak és fordítóknak, s ez hatványozottabban érvényes azokra az idiómákra, amelyek sajátos komponenseket tartalmaznak. A kétnyelvű magyar-szerb frazémaszótáron dolgozva a legtöbb fejtörést a reáliákat, kultúrszavakat, alogizmusokat, unikális elemeket és a tulajdonnévi komponenseket tartalmazó esetek képezték. A magyar frazémákban többféle tulajdonnevek fordulnak elő: személy-, és földrajzi nevek, irodalmi művek címei, s vannak köztük idegen eredetűek is. A tanulmány ezeket veszi számba különös tekintettel arra, hogy milyen megoldások állnak a rendelkezésünkre a szerb nyelvű megfeleltetések során.¹

Kulcsszavak: frazeológia, tulajdonnevek, magyar nyelv, szerb nyelv, ekvivalencia

¹ A dolgozat Vajdaság Autonóm Tartomány Felsőoktatási és Tudományos Kutatási Titkárságának *Kisebbségi nyelvek és irodalmak a Vajdaságban – szemiotikai és kulturális források az etnikai identitás kialakításában* című 142-451-2587/2021-01. számú projektumának keretében készült.

Bevezető

Az utóbbi néhány évben intenzíven foglalkozom magyar–szerb viszonylatú kontrasztív frazeológiával, mivel az említett két nyelv frazémaszótárának megírását tűztem ki célul. Külön tanulmányokat szenteltem a frazeológiai internacionalizmusoknak (Andrić 2005, Andrić 2009, Andrić 2023a, Andrić 2023b, Andrić–Dušanović–Zvekić 2023d, Andrić 2024), a bibliai eredetű szólásoknak (2023c), az egyes szomatizmusoknak (Andrić 2014, Andrić 2016a, Halupka-Rešetar–Andrić 2016b, Andrić 2017a, Andrić 2017b, Andrić 2017c, Andrić 2019a, Andrić 2019b, Andrić 2021), a kommunikatív (Andrić 2024b) és a mozgásigéket (Andrić–Dušanović–Zvekić 2024c), valamint az unikális elemeket (Andrić 2024e) tartalmazó frazémáknak. Az utóbbiak és a kultúrspecifikus frazeológiai egységek (Andrić 2024d) mellett a kétnyelvű megfeleltetés során a legtöbb gondot a tulajdonneveket magukba foglaló frazémák képezték, ezért foglalkozom ezúttal ezekkel a szólásokkal. Idesorolom azokat a példákat, amelyekben személynevek, földrajzi nevek vagy márkanevek találhatók.

Személyneveket tartalmazó frazeológiai egységek

Tanulmányomat a tulajdonnévi kategória legszámosabb példáit szolgáltató frazémák tárgyalásával kezdem, a személynévi típussal.

Korpuszunkban, amelyet a kétnyelvű, Magyar szerb frazeológiai szótárból (Andrić 2024f) merítettem, a legtöbb ilyen – egyébként vándorszólásnak, illetve internacionalizmusnak minősülő – frazéma vagy az ókori (görög vagy római) mitológia kiemelkedő hőseinek nevét tartalmazza, vagy pedig bibliai eredetű személyekkel kapcsolatos. Ezekkel általában nincs sok gond, csak azt kell kideríteni, hogy a célnyelvben léteznek-e azonos szerkezetű és jelentésű megfelelők (a frazémák célnyelvi ekvalensei után a Matešić (Matešić 1982) és az Otašević félé (Otašević 2012) frazémaszótárakban, a Szerb Matica értelmező szótárában (RSJ 2007), Vuk Karadžić gyűjtésében (Stefanović Karadžić 1849), az idegen szavak szótárában (Klajn–Šipka 2006), valamint a világhálón kutattam), és egyszerűen behelyettesítjük őket, vagy pedig más alkalmazandó átváltási műveleteket kell használni. Egyedül a nevek honosítására kell még odafigyelni a szerbben, ott ugyanis a fonetikai átírás mellett általában elmaradnak a latin végződések, vagy szerbekkel egészülnek ki. Minták a teljesen egybevágó ókori szólásokra:

<i>Achilles-sarka vkinek/vminek vmi bedobja Erisz almáját</i>	<i>nečija Ahilova peta ubaciti jabuku razdora; ubaciti seme mržnje</i>
<i>Erisz almája</i>	<i>Eridina jabuka</i>
<i>Ámor nyila</i>	<i>Amorova strela</i>
<i>Ámor nyila eltalál/megsebez vkit</i>	<i>pogodila je koga Amorova strela</i>
<i>Ariadné fonala</i>	<i>Arijadnina nit</i>
<i>Szkülla és Kharübdisz között</i>	<i>između Scile i Haribde</i>
<i>Tantalusz kinjai</i>	<i>Tantalove muke</i>
<i>tantaluszi kinokat szenved</i>	<i>proživljavati/prolaziti Tantalove muke; biti na mukama Tantalovim</i>
<i>kinyitja Pandóra szelencéjét</i>	<i>otvoriti/odškrinuti Pandorinu kutiju</i>
<i>Dávid és Góliát küzdelme</i>	<i>borba Davida i Golijata</i>
<i>kettévágja/átvágja/szétvágja/ megoldja a gordiuszi csomót</i>	<i>preseći/razrešiti Gordijev čvor</i>
<i>pirruszi/pürrroszi győzelem</i>	<i>Pirova pobeda</i>
<i>Damoklész kardja lebeg/függ a feje fölött; Damoklész kardjaként lebeg felette</i>	<i>Damoklov mač visi kome nad glavom</i>
<i>amit szabad Jupiternek, nem szabad az ökörnek</i>	<i>što je dozvoljeno Jupiteru/Bogu, nije volu</i>
<i>plátói szerelem</i>	<i>platonska ljubav</i>
<i>Pénélopé vászna</i>	<i>Penelopino platno</i>

Amint látjuk, néhány név az egyik vagy mindkét nyelvben jelzői szerepben fordul elő, ez azonban nem hat ki a szólás jelentésére. Sokszor a szerb ekvivalensek nem találhatók meg a szerb frazématárukban, viszont az igen alapos idegen szavak szótára (Klajn–Šipka 2006) nyilvántartja őket, ott akadunk rájuk a magyarázatukkal együtt:

<i>Polükratész gyűrűje</i>	<i>Polikratov prsten [simbol prolazne sreće i neizbežne kobi]²</i>
<i>vminek a Prokrusztész-ágya</i>	<i>Prokrustova postelja [nasilno prilagoditi; ukalupiti šta u postojeće okvire/modele]³</i>
<i>Thalia oltára</i>	<i>Talijin hram; pozorište⁴</i>

² A mulandó szerencse és elkerülhetetlen végzet jelképe.

³ Erőszakosan szab valamihez, a meglevő keretek közé kényszerít.

⁴ Színház.

Bár nem tartoznak szorosan a tárgykörhöz, de az ismert filozófusok, feltalálók nevét említő frazémákat is itt tárgyaljuk, mert azonos módon jártunk el a megfeleltetésük során, ugyanis az idegen szavak szótárában található szerkezet magyarázatát is megadtuk, tekintettel arra, hogy jelentésük nem olyan áttetsző, az átlagos szótárhasználó talán nem tudná pontosan beazonosítani a szemantikájukat.

Diogenész hordója

Diogen iz bureta [odbacivanje civilizacijskih tekovina]⁵

Diogenész lámpása

Diogenov fenjer [simbol uzaludnog traganja]⁶

egyszerű, mint a Kolumbusz tojása

kao Kolumbovo jaje; lak zadatak⁷

Vannak olyan esetek is, amikor a névre ugyan találunk utalást az említett szótárban, de nem létezik frazeologizálódott jelentése. Így például *Atlaszra*, a görög mitológiai hősre a szerbben az *Atlant* név a szokványos, s az meg is található az idegen szavak szótárában, de kötött szószerkezet nem alakult ki vele kapcsolatosan, ezért magát a nevet nem tartalmazó, más elemében viszont rokon frazémát kellett feltüntetnünk a szerb oszlopban:

Atlaszként hord/tart a vállán vmit

*nositi šta na svojim plećima/leđima; natovariti sebi na leđa sve brige ovog sveta*⁸

Továbbá Dárius perzsa király szerb megfelelőjére még csak utalás sincs, egyedül a világhálón vagy a történelmi hivatkozásokban olvashatunk róla; frazémát a nevével – mint az ókor leggazdagabb uralkodójával – a szerb forrásokban nem találtunk. Viszont a szerb néphiedelemben létezett egy Radovan nevű császár, aki „a császárok császára, nagyobb hatalmú Agamemnónnál, gazdagabb Midasznál, nagyobb próféta Ezékielnél és bölcsőbb Salamonnál”⁹ (Dučić 1932, 7). Ezért a Dárius nevét tartalmazó magyar frazémák megfelelőjeként egy helyen éltünk az említett képzeletbeli császár nevével alkotott szerb szólással, míg a többi esetben az azonos jelentésű, személynévhez nem köthető megoldásokat alkalmaztuk:

⁵ A civilizációs vívmányok elvetése.

⁶ A hiábavaló/eredménytelen keresés szimbóluma.

⁷ Könnyű feladat.

⁸ Hord vmit a vállán/hátán; a hátára vette a világ minden gondját.

⁹ Car Radovan je car careva, silniji nego heroj Agamemnon, bogatiji nego Mida, dublji nego prorok Jezekilj, i mudriji nego car Solomon (Dučić 1932, 7).

*da nem adna a Dárius kincséért sem
vmit*

*a Dárius kincse sem volna elég/
elegendő vkinek*

elkölténé a Dárius kincsét is

*ne dati nešto ni za carevo blago/
ni za blago cara Radovana¹⁰*

*ni svo bogatstvo/ni bogatstvo
celog sveta nije dovoljno
nekome¹¹*

*potrošio bi do poslednje pare;
potrošio bi i carevo blago¹²*

Gyakran más mitológiai hősök, istenek nevével alkotott magyar szólások szerkezeti megfelelőjére sem találtunk példát, ilyenkor – amennyiben volt azonos jelentésű frazéma –, azokat tüntettük fel, illetve csak parafrázisos magyarzatot adtunk:

Danaidák hordója

Morpheus karjaiba dől

Morpheus karjaiban pihen

Fortuna festett lapja

Fortuna szekere

grabiti/hvatati vodu rešetom¹³

utonuti u san¹⁴

biti u carstvu snova¹⁵

karte za igranje/kartanje¹⁶

*kolo sreće; iznenadna ali
prolazna sreća¹⁷*

Hymen láncait veszi magára

venčati se; zakleti se na vernost¹⁸

A kétszínűsködésre, képmutatásra a magyarban a kétarcú római istennel, Janusszal példálózunk. Erre Đorđe Otašević gyűjtésében (Otašević 2012) egy érdekes megfelelőt találtunk, amelyben az 'erdélyi tányér' jelenik meg:

Janus-arcú; Janus-arcot mutat

*kao erdeljski tanjir; biti
dvoličan/licemeran/ prevrtljiv¹⁹*

Hasonló az eset a bibliai vonatkozású szólásokkal, bár ezeknél sokkal kisebb mértékű a személynevek előfordulása a szerbben, illetve nem minden esetben fordítható le azonos szerkezettel. Így például az *Ádámnál és Évánál kezd*

¹⁰ (Radovan/A császár) kincséért sem ad vmit.

¹¹ Az egész világ kincse sem elegendő vkinek.

¹² Az utolsó pénzt/A császár kincsét is elkölténé.

¹³ Rostával meri a vizet.

¹⁴ Álomba merül.

¹⁵ Az álmok birodalmában van.

¹⁶ Játékkártya.

¹⁷ A szerencse kereke; váratlan, de múltó szerencse.

¹⁸ Megházasodik; örök hűségre esküszik.

¹⁹ Erdélyi tányér; kétszínű, alakoskodó, álnok.

szólásnak azonos formai és jelentésbeli ekvivalensét ritkábban használják a megszokottabb variánsnál, amelyben a Kulin nevű boszniai bán szerepel; ugyanezt a frazémát feleltettük meg a *Noé bárkájánál kezd vmit* azonos jelentésű magyar szólással:

<i>Ádámnál és Évánál kezd</i>	početi od Adama i Eve/od Kulina bana
<i>Noé bárkájánál kezd vmit</i>	početi od Kulina bana

Itt is vannak azonban teljes ekvivalensek:

<i>Noé bárkája</i>	<i>Nojeva barka</i>
<i>Káin bélyegét viseli a homlokán</i>	<i>nositi/imati Kainov beleg na čelu; biti obeležen</i>
<i>kész Szodoma és Gomora</i>	<i>prava Sodoma i Gomora</i>
<i>belekerül, mint Pilátus a krédóba</i>	<i>dospeti kao Pilat u Verovanje/ Kredo; naći se kao Pilat u Verovanju/Kredu</i>
<i>matuzsálemi korban van/kort él meg; bibliai kor</i>	<i>star/mator kao Metuzalem/Biblija</i>
<i>Ponciustól Pilátusig küldenek vkit</i>	<i>slati/poslati/ići od Pontija do Pilata</i>
<i>Júdás csókja</i>	<i>Judin poljubac; izdajnički potez</i>
<i>hitetlen Tamás</i>	<i>neverni Toma</i>
<i>salamoni bölcsesség</i>	<i>solomonska mudrost</i>
<i>salamoni döntés/ítélet</i>	<i>solomonski sud; solomonsko rešenje</i>

Meg kell említeni, hogy a fenti nevekre más frazémák kapcsán nem találunk olyan megoldást, amelyben a szerkezet megegyezett volna:

<i>Ádámról, Éváról rokona vkinek</i>	<i>rođak u sedmom/devetom kolenu; deveta voda kisela; između nekoga teče bela voda²⁰</i>
<i>Éva lánya</i>	<i>pravo žensko; vrlo ženstvena osoba²¹</i>
<i>Éva kosztümje; Éva kosztümjében</i>	<i>gola kao od majke rođena²²</i>
<i>akkora, mint a Noé bárkája</i>	<i>cipele kao dečiji grob²³</i>

²⁰ Hetedik/kilencedik nemzedékbeli rokon; kilencedik ásványvíz; közöttük fehér víz folyik.

²¹ Igazi nő; nagyon nőies személy.

²² Anyaszült meztelen.

²³ Gyermeksír nagyságú cipő.

*Júdás-ajakkal szól/esküszik
Pilátus konyhája*

*lažno se kleti²⁴; lagati
toalet*

A Krisztus és Szűz Mária nevét tartalmazó magyar frazémák ekvivalensére általában olyan példákat találtunk, amelyekből hiányzik a megnevezés, illetve elvétele a Szűzanya vagy az Isten szerepelnek bennük:

*Szűz Mária kötényében sem volna
jobb dolga
eladná Krisztus köntösét/palástját/
palástjáról a csatot is*

*upala kome sekira u med; živeti
kao bubreg u loju²⁵
prodao bi i rođenog brata/rođenu
majku; prodao bi i Bogorodičin
pokrov²⁶*

*elinná a Krisztus köntösét is
érte is meghalt Krisztus a
keresztfán*

*potrošio bi i zadnju paru na piće²⁷
i on je božje stvorenje²⁸*

*Krisztus koporsóját sem őrizték
ingyen*

*ni Božji se grob za badava ne
čuva; ništa se ne dobija/daje
džabe; ništa nije džabe/mufte²⁹*

letagadná Krisztust a keresztről

*laže čim zine; dvaput zine, triput
slaže³⁰*

*úgy megráz vkit, mint Krisztus a
vargát*

*dobro protresti koga; protresti
kome kosti³¹*

krisztusi korban van/jár

*biti u tridesetim godinama; imati
33 godina³²*

A társaira árulkodó gyermek csúfolására szolgáló *árulkodó Júdás nem kap piros tojást* helyzetmondatra a szerbben a szituációnak megfelelő, nem bibliai vonatkozású mondást találtunk: *tužibaba Jeca ulovila zeca*.³³

²⁴ Hazudik; hamisan esküszik.

²⁵ Mézbe esett a kanala; úgy él, mint vese a faggyúban.

²⁶ Eladná az édestestvérét/anyját is, eladná a Szűzanya szemfedőjét is.

²⁷ Az utolsó parát/fillérét is elinná.

²⁸ Ő is Isten teremtménye.

²⁹ Az Isten sírját sem őrzik ingyen; semmit sem adnak ingyen; semmi sincs ingyen.

³⁰ Amint kinyitja a száját, hazudik; kétszer tátja ki a száját, háromszor hazudik.

³¹ Jól megráz vkit; megrázza vkinek a csontjait.

³² A harmincas éveiben jár; 33 éves.

³³ A *Jeca* névváltozat a Jelena női személynév becézett formája. Szó szerint: az árulkodó Jeca nyulat fogott.

Hadd említsük meg még a különböző szentek, egyházi személyek nevét tartalmazó szólásokat is. Mindkét nép keresztény vallású ugyan, de a legfontosabb közös szentek mellett más szenteket, illetve prófétákat is tisztelnek. Ezért megtörténik, hogy a magyarban idiomatizálódott szólásokra nem találunk azonos szerkezetű példákat, ilyenkor az 'Isten', vagy csak a 'szent' szót tartalmazó, hasonló jelentéssel bíró megfeleltetésekkel élünk. Így a *kiviszik a Szent Mihály lován* kifejezést, amely a *távozik az élők sorából* szinonimájaként kezelhető, a szerbben az *otići Bogu na istinu*, szó szerint: „gyónni megy Istenhez” fordulattal hoztuk párhuzamba. Vagy a meghökkenés, csodálkozás kifejezésére szolgáló *szent Kleofás!/Habakuk!* helyzetmondásokat a *sveca mu poljubim!* szerb felkiáltással feleltettük meg. Íme még néhány példa:

<i>olyan kövér, mint Szent Márton lúdja</i>	<i>debeo kao kljukana patka</i> ³⁴
<i>Péter utóda</i>	<i>rimski papa</i> ³⁵
<i>Szent Péter széke</i>	<i>sveta stolica; tron pape</i> ³⁶
<i>otthagyt, mint Szent Pál az oláhokat</i>	<i>ostaviti koga na cedilu; iznenada se okrenuti i otići bez pozdrava</i> ³⁷

A történelmi vonatkozású személyneveket, eredetüket és megfeleltethetőségüket szem előtt tartva, két nagyobb csoportba sorolhatjuk: az idegen személyekre és a magyar történelem képviselőire. Az első csoportban olvasható szólásoknál aszerint jártunk el, hogy a szerbben létezik-e olyan nevet tartalmazó szólás, mint a magyarban, vagy sem. A legnagyobb és legismertebb történelmi személyiségek esetében még találtunk példát a szerkezeti azonosságokra a két nyelvben, különösen amikor a rájuk jellemző tulajdonságokkal példálózunk, és jelzői szó szerkezetek formájában frazeologizálódtak:

<i>drákói intézkedések</i>	<i>drakonske mere</i>
<i>drákói ítélet</i>	<i>drakonska presuda</i>
<i>drákói szigor</i>	<i>drakonska strogost</i>
<i>drákói törvények</i>	<i>drakonski/strogi zakoni</i>
<i>Tacitusból felel</i>	<i>tacitovski odgovarat</i> ³⁸ ; <i>ne znati gradivo</i>

³⁴ Kövér, mint a tömött kacsa.

³⁵ A római pápa.

³⁶ A pápa trónja, a szent szék.

³⁷ Hirtelen megfordul és elmegy, cserben hagy vkit.

³⁸ Tacitusiasan felel – 'röviden, tömören, nehezen érthetően, a római történetíróra, Tacitusra jellemző stílusban'.

*Hannibál a kapuk előtt van
hérosztratoszi tett*

*Hanibal je pred vratima
herostratski čin; herostratsko
zlodelo [bezobzirno ponašanje radi
sticanja slave]³⁹*

A következő szereplők azonban néha csak más közismert történelmi személyiség megnyilatkozásában fordulnak elő:

*te is, fiam, Brutus!?*⁴⁰
*temetni jöttem Caesart, nem
dicsérni*⁴¹

zar i ti, sine, Brute?
*došao sam da sahranim Cezara, a
ne da ga hvalim*

Olykor kénytelenek voltunk más, hasonló jelentésű szólást alkalmazni, mint az alábbi szóláshasonlatokban:

*búsul, mint Marius Karthágó
romjain
úgy hasonlít, mint Ave Caesar az
Ave Mariához*

*sedi kao pokisao; držati se kao
pokisli vrabac*⁴²
*razlikovati se kao bog i šeširdžija;
ne biti ni nalik nekome; ne mogu
se porediti*⁴³

A magyar történelmi vonatkozásokkal több gondunk volt, azok – mint általában a reáliák – szinte megfellelhetetlenek, illetve amennyiben sikerül hasonló jelentéssel bíró szólást találni, az nem tükrözi az eredeti stílusjegyeit, a többletjelentést, mint az alábbi közmondás esetében:

meghalt Mátyás, oda az igazság

*nema Matije, nema ni pravde
[mađarski kralj Matija Korvin,
1443–1490]*⁴⁴

A magyar nyelvhasználó ismeri a közmondás létrejöttének történelmi kontextusát, valamint annak idiomatizált értelmét is, de a szerb szótárhasználó nem. Ő nem feltétlenül tudja, hogy „az igazságos Mátyás” a magyarok királya volt, ezért a parafrázis mellett zárójelben közöljük ezt az információt.

A magyar történelmi vonatkozású személyneveket tartalmazó idiómákat néha csak a hasonló hangzás motiválta, a szavak összecsengése miatt keletkeztek, a

³⁹ Hírnév szerzése végett elkövetett gaztett/kegyetlen viselkedés.

⁴⁰ Caesar utolsó szavai.

⁴¹ Shakespeare *Julius Caesar* című drámájából, Marcus Antonius gyászbeszédéből.

⁴² Úgy ül, mint aki megázott; úgy viselkedik, mint egy ázott veréb.

⁴³ Különböznek, mint az Isten és a kalaposmester; nem hasonlítanak; össze sem lehet hasonlítani őket.

⁴⁴ Nincs Matyás, nincs igazság.

fent említett *Ave Caesar – Ave Maria* párhuzamhoz hasonlóan, a szerb ekvivalensként szolgáló idiómában szintén rímelnék a kapcsolatba került köznevek, hisz a motivációs impulzust ott is a szavak összecsengése adta:

*összetéveszti Kossuthot a vasúttal pomešati babe i žabe*⁴⁵

A *fénylik/fényes, mint a Salamon töke* szólásunkban szereplő Salamonnak semmi köze sincs a bibliai bölcs királyhoz, itt ugyanis a visegrádi vár tornyában fogva tartott Salamon királyról van szó, akit Szent László záratott oda, hogy elejét vegye pártoskodásának. Az örök a torony minden ablakába sötétedés után tóklámpást helyeztek el, amelyek fénye messzire látszott; ez a legenda játszott közre a szólás létrejöttéhez (Bárdosi 2019, 459). A szerbben nyilvánvalóan nem létezik ez a történelmi háttér, de a 'valamely kifényesített tárgy nagyon fényes, illetve fényesen világít' jelentés egy teljességében idevágó szóláshasonlattal feleltethető meg: *sija se kao tiganj na mesečini*.⁴⁶

Olyan szólásunk is akad, amelyről az átlagos magyar beszélő sem tudja, kivel hozható kapcsolatba, és hogy mi motiválta a frazémaalkotást. Csak az etimológiai szótárak világítanak rá a fölöttébb érdekes körülményekre, amelyek alapját képezték e folyamatnak. Ilyen a *Róbert bácsi konyhája*, amelyben Róbert bácsit Bárdosi Vilmos Feinsilber Róberttel azonosította, a nagy gazdasági világválság ideje alatt Budapesten népkonyhát és éjjeli menedékhelyet működtető személlyel. Amikor azonban kiderült, hogy a támogatóitól kapott pénz nagy részét elsikkasztotta, kitudódott az is, hogy nem is volt magyar állampolgár, ezért kiutasították az országból (lásd Bárdosi 2019, 449). Ehhez a magyar szóláshoz tehát csak magyarázó megféleltetést tudunk fűzni: *narodna kuhinja*.⁴⁷

Irodalmi vonatkozású személynevek is szerepelnek korpuszunkban, mind a szerzők, mind pedig alkotásaik főhőseinek a neve. A világirodalom motiválta példainkból láthatjuk, hogy kevés olyan frazéma van, amelynek szerb ekvivalenséből hiányzik a tulajdonnévi komponens:

Andersen meséi

*Andersenove bajke; priče za malu decu*⁴⁸

Andersen meghalt(, mese nincs)

*dosta priče, predimo na suštinu/stvar*⁴⁹

Godot-ra várva

čekajući Godoa

⁴⁵ Összetéveszti az öregasszonyokat a békákkal.

⁴⁶ Fénylik, mint a serpenyő a holdvilágon.

⁴⁷ Népkonyha.

⁴⁸ Gyerekmese.

⁴⁹ Elég a meséből, térjünk a lényegre/tárgyra.

Szezám, nyílj meg!

*ó, Rómeó, mért vagy te Rómeó
Csipkerózsika-álom*

*Sezame, otvori se!; da mi je
čarobni štapić!⁵⁰*

*o Romeo, zašto si Romeo
dremka; prividan mir⁵¹*

Ezzel szemben a magyar irodalom motiválta frazémák szerb megfelelőiben természetesen nincsen jelen a személynévi elem:

*úgy néz ki, mint a Himnuszban a
balsors*

Füst Milán klub

biti bedan/jadan; beda i nevolja⁵²

*prostorija za pušaće; pušionica
[igra reči: prezime književnika
Milana Fišta znači na mađarskom
'dim']⁵³*

*úgy él, mint Toldi (Miklós) lova (a
szeméten/szemétdombon)*

*živeti kao na bunjištu; živeti u
velikoj oskudici/bedi; gledati bedi
u oči⁵⁴*

*erős, mint Toldi Miklós unokája
majd visszaveri azt Ludas Matyi!
olyan, mint a Pató Pál
vigyázó szemetek Párizsra
vessétek!*

*čovek od čelika⁵⁵
vratiti milo za drago⁵⁶
lenj kao buba⁵⁷; tunjav/lenj čovek
obratiti pažnju na nešto; ne
puštati/ispuštati nešto iz vida
[krilatica koja potiče od pesnika
Janoša Bačanjija]⁵⁸*

Ott, ahol azt fontosnak tartottuk, magyarázatot fűztünk a szerb parafrázelt jelentéshez, mint a *Füst Milán klub* esetében – ahol utaltunk a szójátékszerű motivációra –, illetve az utolsó példa is ilyen.

Az adomán, néphagyományon alapuló szólások is tartalmazhatnak személyneveket. A félrefordítások terminusaként használatos *Leiter Jakab* kifejezéshez a magyar filológus érdeklődésűeknek nem kell külön magyarázatot fűzni, a szerb

⁵⁰ Bárcsak lenne egy varázspálcám!

⁵¹ Látszólagos nyugalom.

⁵² Siralmas; nyomorult; nagy ínség.

⁵³ Dohányzóhelyiség [szójáték: Füst Milán író családneve magyarul 'füst-öt jelent'].

⁵⁴ Úgy él, mint a szemétdombon; nagy nyomorban él; szembenéz a nyomorral.

⁵⁵ Acélember.

⁵⁶ Kölcsönkenyér visszajár.

⁵⁷ Lusta ember; lusta, mint a bogár.

⁵⁸ Odafigyelni vmire; nem veszíteni szem elől vmit [Batsányi János költőtől származó szállóige].

beszélők pedig a magyarban is ismeretes 'hamis barátok' franciából tükröztetett fordulatot használják rá: *Leiter Jakab – lažni prijatelji* [prevodilački termin].

Hogy ki lehetett Csáki, Sallai, Bodóné és Deákné az alábbi szólásokban, mindmáig nem tisztázódott, illetve a frazémák eredetét a különböző források többféleképpen magyarázzák.

<i>Csáki szalmája</i>	<i>alajbegova slama</i>
<i>lassan készül, mint a Luca széke</i>	sporo napredovati; zidanje <i>Skadra na Bojani</i> ⁵⁹
<i>vág vmit, mint Sallai a szappant</i>	1. ide kao podmazano/kao po loju 2. sipati kao iz rukava ⁶⁰
<i>másról beszél, mint Bodóné, mikor a bor árát kérlik</i>	promeniti temu razgovora; izbegavati neku temu; vrdati ⁶¹
<i>ő sem különb a Deákné vásznánál</i>	nije ni on zlato; nije ni on svetac ⁶²

Vegyük előbb szemügyre az első példát! Csuka Zoltán, az ismert műfordítónk Ivo Andrićot fordítva nem ismerte fel a szerb *alajbegova slama* kifejezésben azt, hogy valójában frazeológiai egységről van szó, ezért – annak hangzása alapján – *Olaj bégnek* titulálta, holott a magyar megfelelője a *Csáki szalmája*, tekintettel arra, hogy mindkettő jelentése 'rendetlenül, gazdátlanul, szabad prédára hagyott dolog v. tulajdon'. Ez a félrefordítás elég meglepő egy ilyen tapasztalt fordító tollából, s csakis azzal magyarázható, hogy a felvállalt fordítások mennyisége nála helyenként a minőség rovására ment.

A *lassan készül, mint a Luca széke* szóláshasonlatunk egy régi babonából eredeztethető (lásd Bárdosi 2019, 341). Viszont a 'nagyon lassan, hosszú ideig készül' jelentésben a fenti szólás a szerbben a parafrázisos fordítás mellett, bizonyos esetekben a *zidanje Skadra na Bojani* népköltészeti alkotás címével hozható kapcsolatba. Az említett mű motívuma a magyar *Kőműves Kelemenné* című balladával rokon.

A szituációkra, amelyek a szólások megalkotását motiválták, bármennyire transzparensnek tűnnek, azok csak közvetve utalnak, a személynevek bárkire vonatkoztathatók, a szólások jelentésének kiderítésében pedig csak az etimológusaink magyarázatára támaszkodhatunk. Így van ez a Bodónét és a Deáknét

⁵⁹ Lassan készül/halad; a Bojana folyón levő Skadar építése.

⁶⁰ 1. Úgy megy, mintha megkenték volna 2. mintha az ujjából öntené.

⁶¹ Más témára tér; kerül a témát; köntörfalaz/kertel.

⁶² Ő sem arany/szent.

tartalmazó frazémák esetében is. Az utóbbival kapcsolatban Bárdosi különböző szerzőkre hivatkozva megállapítja, hogy a *deákné* 'tanítóné' jelentésben eredetileg valószínűleg köznév lehetett, s csak akkor vált tulajdonnévvé, amikor a *deákot* már *tanítónak* nevezték. Bodóné kilétéről azonban semmilyen utalás nem történik sem Bárdosi etimológiai szótárában, sem Forgács *Történeti frazeológiai*ájában. Ezeknek a szerb megfeleltetése közben tehát elvonatkoztattunk a szólások alkotóelemeinek jelentésétől, és frazémakutatóink magyarázatát vettük alapul.

Ugyanígy jártunk el a többi, bárkire vonatkoztatható, nem beazonosítható magyar személynevek esetében is. Mivel azok különben sem találhatók meg a szerbben, a frazeológiai egységek egészének jelentése vezérelt bennünket az ekvivalensek felkutatásakor. Néha azonban maga a név is bizonyos stílusjeggyel rendelkezik, árulkodik valakinek a személyiségjegyről, jelleméről, tulajdonosságáról, vagy pedig a bizalmas vagy népies hangulatáról is. Ilyenkor megkíséreltük a beszélő név nyújtotta háttér-információt is közvetíteni. Például a János név és a Jancsi kicsinyítő képzős névalak a korkülönbséget hivatott érzékeltetni az alábbi közmondásokban, így a szerbben is igyekeztünk hasonló névpárral megfeleltetni őket, némi magyarázatként parafrázisos megoldások kíséretében:

*amit Jancsi meg nem tanult, nem
tudja azt János*

što Perica ne nauči to ni Petar
ne zna; na šta se nismo navikli
od malih nogu, kasnije teže
prihvatamo⁶³

*amit Jancsi megtanult, János sem
felejtí*

što Perica nauči to ni Petar ne
zaboravlja; što naučimo u mlađim
danim, pamtime do kraja života⁶⁴

A Móricka kicsinyítő képzős név egyfajta együgyűségre, naivságra utal, hasonlóképpen mint a Perica a szerbben:

*ahogy azt Móricka elképzeli
mindenről ugyanaz jut eszébe,
mint Mórickának*

*kako to Perica zamišlja
ko o čemu, baba o uštipcima⁶⁵*

A bármelyik férfira vonatkoztatható kifejezésre a szerbben a *Petar Petrović* azonos többlépcsős család- és utónév utal, ezért az a *Gipsz Jakab* magyar szólás legalkalmasabb megfelelője. A nők esetében nem áll ilyen név a rendelkezésünkre

⁶³ Amit nem szoktunk meg kiskorunkban, később nehezebben fogadjuk el.

⁶⁴ Amit kiskorunkban megtanulunk, életünk végéig nem felejtjük el.

⁶⁵ Akármiről beszélnek mások, az öregasszony/nagymama mindig a fánkról.

a *Lutz Gizi* magyar szólásra. Alkothattunk volna mi is a férfinév analógiájára ekvivalenst, de inkább maradtunk az *xy* megoldás mellett, kísézőmagyarázattal ellátva:

Gipsz Jakab

*xy; Petar Petrović [bilo koji muškarac, kome ne znamo ime ili ne želimo da ga imenujemo]*⁶⁶

Lutz Gizi

*xy; [bilo koja žena, kojoj ne znamo ime ili ne želimo da je imenujemo]*⁶⁷

Az *intim Pista*⁶⁸ szólásra szintén találtunk személynevet tartalmazó szerb frazémát, de alternatív megoldásként felkínáltunk olyan szólásokat is, amelyek azonos jelentést hordoznak, de hiányzik belőlük a tulajdonnévi komponens:

intim Pista

*radio Mileva; draga Saveta; znalac svih tajni; zna šta je car večerao; informisana osoba*⁶⁹

A többi „közönséges”, mindennapi, jórészt becézett személynév elemű szólásra és helyzetmondatra – a frazéma egészének jelentését szem előtt tartva –, sima szólásokat igyekeztünk találni, vagy pedig expresszív kifejezéseket, szó szerkezeteket használtunk, csak elvétele voltunk kénytelenek parafrázissal megelégedni:

*jókor Pista, mikor már
beharangoztak*

*u poslednji čas*⁷⁰

*most légy okos, Domo(n)kos!*⁷¹

*pamet u glavu!*⁷²

tudja Pál, mit kaszál

*znati šta i kako*⁷³

*palira vesz vkit*⁷⁴

*prevesti koga žednog preko vode*⁷⁵

⁶⁶ Bármelyik férfi, akinek nem tudjuk a nevét, vagy nem akarjuk megnevezni.

⁶⁷ Bármelyik nő, akinek nem tudjuk a nevét, vagy nem akarjuk megnevezni.

⁶⁸ Bárdosi állítása szerint a múlt század harmincas-negyvenes éveiben a *Színházi Élet*ben volt ilyen című rovat, amelynek tartalma a mai bulvárlapok, illetve sztársztorik tartalmának felelnek meg.

⁶⁹ Mileva Rádió; kedves Saveta (szójáték: a szerb *šavet* 'tanács' jelentésű köznévből képzett tulajdonnév); minden titok tudója; azt is tudja, hogy a császár mit vacsorázott; tájékozott személy.

⁷⁰ Az utolsó pillanatban.

⁷¹ A Domonkos-rendi szerzetesekről alkotott hiedelem lehetett az alapja a frazeologizálódásnak, miszerint ha a Domonkos-rendi tanítórendhez tartozók sem tudták valamire a választ, akkor senki sem tudhatta. Az idiomatizálódáshoz hozzájárult a szójátékszerű mozzanat is (Bárdosi 2019, 117).

⁷² Vedd fejedbe az eszedet.

⁷³ Tudja mit és hogyan.

⁷⁴ A Pál keresztnév becéző alakjának köznevesülését tartalmazza, és a könnyen rászedhető ember jelentésben használatos.

⁷⁵ Szomjan átvezetni vkit a vízen.

*kiöltözik, mint koszos Pista Jézus
Krisztus neve napján*

1. izgledati kao klovn; neukusno,
upadljivo se obući i šepuriti se 2.
doterati se kao za Vrbicu; picnuti/
skockati se; obući se sa posebnom
pažnjom⁷⁶
kesiti zube

*vicsorgatja fogait, mint a Rókus
kutyája*

živeti kao bubreg u loju⁷⁷

*úgy él, mint Marci Hevesen
el ne vesszen a Péterkéje!*⁷⁸

da bi nekoga želja minula; da
nekoga želja mine⁷⁹

elmegy a Péterkéje

balon se izduvao; oduševljenje
je splasnulo; izgubiti volju/
motivaciju⁸⁰

*feltette az Orbán süvegét
összekeveri/összetéveszti
a Gizikét a gőzekével*

nakriviti kapu; raste kome kapa⁸¹
pomešati babe i žabe⁸²

*Pali/Pista legyen a nevem,
ha nem igaz*

ne zvao se ja..., ako lažem⁸³

*játssza a Janit; azt hiszi, hogy ő
a Jani*

naduvati se kao žaba; misli da je
dasa; pravi se dasa⁸⁴

fejbólintó János

samo klimati glavom; klimoglavac;
bezrezervno sve podržavati; ulizica,
poltron, podrepaš⁸⁵

*örül, mint vak Laci a fél
szemének*

i komarac je nekome muzika;
radovati se sitnicama/ beznačajnim
stvarima⁸⁶

⁷⁶ 1. Úgy néz ki, mint egy bohóc; ízléstelenül, feltűnően öltözik; pöffeszkedik 2. úgy kiöltözött, mint a virágvasárnap előtti szombaton; különös gonddal/csinosan öltözik; kicsípte magát.

⁷⁷ Mézbe esett a kanala; úgy él, mint vese a faggyúban.

⁷⁸ A Péter kicsinyítő képzős alakja a petefészekkel hozható összefüggésbe (Bárdosi 2019, 427).

⁷⁹ Hogy elmúljon/enyhüljön a kívánsága/óhaja.

⁸⁰ A lufi kiengedett; a lelkesedés alábbhagyott; elveszítette a motivációját.

⁸¹ Félrecsapja a sapkáját; megnől a sapkája.

⁸² Összetéveszti az öregasszonyokat a békákkal.

⁸³ Ne hívjanak ...-nak/nek/Ne legyen a nevem ..., ha hazudok.

⁸⁴ Felfújódott, mint a béka; azt hiszi magáról, hogy nagy valaki.

⁸⁵ Csak bólogat; fenntartás nélkül mindent támogat; talpnyaló.

⁸⁶ Vkinek a szűnyogzúgás is zene; jelentéktelen dolgoknak örül.

<i>egy állapotban van, mint a Samu nadrágja</i>	1. stanje je nepromenjeno; sve je isto kao i ranije 2. <i>ne maći se sa mrtve tačke</i> ; <i>stagnirati/tavoriti</i> ⁸⁷
<i>olyan, mint a Samu nadrágja</i>	1. brzo se pohabati; biti u pohabanom stanju (o odeći) 2. <i>biti kao vezana vreća</i> ; <i>mrtvo puvalo</i> ; <i>šonja</i> 3. <i>udarati u bubnjeve i talambase</i> ; <i>rastrubiti na sva usta</i> ⁸⁸
<i>csak néz, mint Rozi a moziban</i>	<i>biti zabezeknut</i> ; <i>ostati otvorenih usta</i> ; <i>izbečiti/ razrogačiti oči</i> ; <i>zinuti od čuda</i> ⁸⁹
<i>Tamás vagyok benne</i>	<i>kolebati se oko nečega</i> ; <i>biti neodlučan</i> ; <i>sumnjati u nešto</i> ⁹⁰

Olykor az összetételek egyik tagját képezik a személynevek, így lexikalizálódtak, illetve unikalizálódtak, tekintettel arra, hogy ezek a lexikális elemek csak szólásban fordulnak elő. Hozzájuk hasonló formai ekvivalenseket nem találtunk a szerbben, csak szemantikai megfelelőt használhattunk:

<i>palimadárnak néz vkit</i>	<i>smatrati koga za budalu</i> ; <i>smatrati koga naivnim</i> ⁹¹
<i>hűbelebalázs módjára</i>	<i>i na vrat i na gnjat</i> ; <i>navrat-nanos</i> ; <i>s neba pa u rebra</i> ⁹²

Ugyanez vonatkozik a személyneveket tartalmazó alábbi szójátékszerű frazeológiai egységekre:

<i>átellenben lakik Senki Pállal</i>	<i>drumski čovek</i> ; <i>biti beskućnik</i> ⁹³
<i>Saulusból Paulus lesz</i>	<i>promeniti ponašanje/stavove za 180 stepeni</i> ; <i>okrenuti kabanicu u suprotnom smeru</i> ⁹⁴

⁸⁷ 1. A helyzet változatlan 2. nem mozdul a holtpontról; stagnál.

⁸⁸ 1. Gyorsan elrongyolódik; rongyos állapotban van (a ruházat) 2. gyámoltalan; balfácán 3. elhíresztel.

⁸⁹ Csodálkozva néz; meghökken; kimeresztí a szemét; eltátja a száját a csodálkozástól.

⁹⁰ Habozik; kételkedik.

⁹¹ Rászed/becsap vkit; hiszékenynek/hülyének néz vkit.

⁹² Nyakra, alsó lábszárra; nyakra-orra; az égből a bordába.

⁹³ Útszéli ember; hajléktalan.

⁹⁴ 180 fokban megváltoztatja viselkedését/véleményét; megfordítja köpönyegét.

Említsük meg végül a szintén ebbe a kategóriába tartozó, személyneveket tartalmazó jeles napokat, illetve névnapokat magukba foglaló helyzetmondatokat. Ezek ugyanis a népi megfigyeléseken alapuló tapasztalatokat megörökítő időjárás-előrejelzési frazémák. Hozzájuk többnyire csak magyarázatokat fűztünk a szerb oszlopban, miközben igyekeztünk a pontos napot is megjelölni a naptárban és a hozzá fűződő hiedelmeket. Csak nagyon ritka esetben, szintén személynévhez fűződő ekvivalenst tudtunk felhozni, mint például a *Vince-naphoz*, amelynek a szerbben a *Sveti Trifun* felel meg, vagy a márciusi havazásra a *baba Marta* szójátékon alapuló (*mart* 'március' – *Marta*), vagy a *ćorava Anđelija* szintén női tulajdonnévi komponenst tartalmazó idiómát, illetve a 'dörög az ég' kifejezésére szolgáló *szent Péter kuglizik* szólást *Sveti Ilija* 'szent Illés' napjával hozhattuk párhuzamba, amely augusztus 2-án van (ilyenkor ugyanis rendszerint nagy mennydörgéssel, villámlással kísért zivatar szokott lenni).

*ha Katalin kopog, karácsony
locsog*

*Sándor, József, Benedek,
zsákban hozzák a meleget*

*Lőrinc van a dinnyében;
belepisilt Lőrinc a dinnyébe
ha fénylik Vince, megtelik/tele
lesz a pince
megrázza még a szakállát
Gergely*

szent Péter kuglizik

narodno verovanje: ako je 25.
novembra mraz, za Božić će biti
lapavica⁹⁵

u martu stiže toplije vreme, najava
za proleće [tri martovska dana u
kalendaru, posle njih je vreme sve
toplije]⁹⁶

prošla sezona lubenica; usahla,
vodena, bezukusna lubenica⁹⁷
sunce za Svetog Trifuna obećava
pune podrum⁹⁸

12. marta obično bude hladno sa
snegom; sneg u martu; *baba Marta*;
*ćorava Anđelija*⁹⁹

Sveti Ilija gromovnik se ljuti; grmi i
seva¹⁰⁰

⁹⁵ Népi hiedelem: ha november 25-én fagy, karácsonykor latyakos lesz a hó.

⁹⁶ Márciusban felmelegszik az idő; jön a tavasz [három márciusi nap a naptárban, utánuk mind melegebb lesz].

⁹⁷ Elmúlt a dinnyeidevény; apadtta, vizenyőssé, rossz ízűvé válik a dinnye.

⁹⁸ A Trifun/Vince-napi napsütés teli pincét ígér.

⁹⁹ Március 12-én rendszerint hideg van és esik a hó; Március anyó – márciusi hóesés; vak Anđelija – hófúvás.

¹⁰⁰ Villámló Szent Illés haragszik; mennydörög és villámlik.

*Mátyás ront, ha talál, ha nem
talál, csinál*

narodno verovanje: ako je 24.
februara loše vreme, sledi otopljenje,
ako pak tog dana temperatura bude u
plusu, sledi pogoršanje sa snegom¹⁰¹

Földrajzi neveket tartalmazó frazeológiai egységek

A tulajdonnévi elemek másik nagy csoportjába a földrajzi neveket tartalmazó frazeológiai egységeket soroltuk. Az egyik alcsoportot itt is az idegen eredetű nevek képezik, a másikat pedig a magyar vonatkozásúak.

Az idegen földrajzi neveket tartalmazóakra többnyire van azonos szerkezetű megfelelő a szerbben is, csak meg kell találni a szerb nyelvnek megfelelő változatot, mivel a földrajzi neveket is nagyrészt adaptálták.

átlép a Rubiconon

preći Rubikon

Bábel tornya

vavilonska kula

bábeli hangzavar/nyelvzavar

vavilonski jezik; naći se u Vavilonu

bábeli zűrzavar

vavilonska zbrka; kakofonija

valami bűzlik Dániában

*nešto je trulo/ima nečeg trulog
u državi Danskoj*

Canossát jár

*ići u Kanosu; poniziti se; tražiti
oproštaj*

azért még nem ugrik a Dunába

*nije toliko očajan, da bi u Dunav
skočio*

*sok víz lefolyik még addig
a Dunán*

*mnogo će vode do tada proteći
Dunavom*

Golgotát/Kálváriát jár

*doživeti/proći golgotu; Tantalove
muke*

Philippinél találkozunk!

*srešćemo se u Filipiju; još ćemo
se mi sresti; doći će maca na
vratanca; platićeš mi za ovo;
ćeraćemo se mi još*

*Rómát sem egy nap építették
minden út Rómába vezet*

*ni Rim nije sagrađen u jednom danu
svi putevi vode u Rim*

¹⁰¹ Népi megfigyelés: ha február 24-én rossz idő van, felmelegedés várható, ha viszont fagypont felett van a hőmérséklet, rosszabbra fordul az idő, hó várható.

<i>Rómában járni és pápát nem látni</i>	<i>biti u Rimu, a ne videti papu</i>
<i>Rómát látni és meghalni</i>	<i>videti Rim i umreti</i>
<i>Rómába mentek a harangok</i>	<i>zvona su u Rimu; pred Uskrs [od petka do subote] ne zvone crkvena zvona</i>
<i>a számár csak számár, ha Bécsbe viszik is</i>	<i>magarac u Beč, magarac iz Beča; magarca odvedi i na Jerusalim, on će opet biti magarac</i>
<i>vatikáni valuta; vatikáni valutáért</i>	<i>vatikanska valuta; hvala je prazna plaća; samo iz zahvalnosti; bez novčane nadoknade</i>
<i>vatikáni valutában fizet</i>	<i>plaćati vatikanskom valutom; neka te Bog nagradi!; samo se zahvaliti</i>
<i>ki a Tisza vizét issza, vágynak annak szíve vissza</i>	<i>ko se jednom vode iz Tise napije uvek joj se vraća</i>

Olykor valamely másik, ugyanabba a kategóriába tartozó, de a helyi jelleget nagyobb mértékben képviselő földrajzi nevet más frazeológiai egységgel feleltettük meg. Ilyen például a következő példa, amelyben a Duna helyett a Dráva és a Száva fordul elő, nyilván mert a két folyónév összecseng: *a Duna vize se mos le vmit (vki) – neće ga oprati ni Drava, ni Sava*.

Léteznek olyan magyar frazeológiai egységek is, amelyekben idegen földrajzi nevek találhatók ugyan, de a szerbben abban a bizonyos jelentésben nem frazeologizálódtak:

<i>megtalálja Amerikát</i>	<i>naći svoju sreću¹⁰²</i>
<i>balkáni állapotok</i>	<i>nerešeno/neuređeno/nejasno/ mutno stanje; neraščišćeni odnosi¹⁰³</i>
<i>otthagyni vkit/vmit, mint kutya a Szaharát</i>	<i>1. otići bez reči; otići ne rekavši ni zbogom; okrenuti se i otići bez pozdrava 2. ostaviti šta u haosu/ neredu¹⁰⁴</i>

¹⁰² Megtalálja a szerencséjét.

¹⁰³ Rendezetlen, zavaros állapotok; tisztázatlan viszonyok.

¹⁰⁴ 1. Szó nélkül távozik; megfordul és köszönés nélkül megy el 2. szanaszét, rendetlenül hagy vmit.

<i>homokos, mint a Szahara</i>	<i>topli brat; homoseksualac/ homić¹⁰⁵</i>
<i>a damaszkuszi úton jár; megfordul a damaszkuszi úton</i>	<i>okretati kabanicu/kaput prema vetru; uhvatiti se za drugu banderu¹⁰⁶</i>
<i>a damaszkuszi úton nagy a tolongás</i>	<i>masovno okretati kabanice prema vetru; gužva među preletačima¹⁰⁷</i>
<i>egyiptomi sötétség</i>	<i>tama nad tamama; mrkli mrak; mračno/tamno kao u rogu/grobu/ tunelu¹⁰⁸</i>
<i>annyi esélye/sansza sincs, mint a trójai falónak az epsomi derbin</i>	<i>šanse su nekome ravne nuli¹⁰⁹</i>
<i>igazi/kész Waterloo</i>	<i>pravo bojno polje; katastrofalan poraz¹¹⁰</i>
<i>Marokkóba utazik</i>	<i>biti sa druge strane brave; dospeti iza rešetaka¹¹¹</i>
<i>Rómába indul/megy</i>	<i>očekivati prinovu/bebu; beba je na putu¹¹²</i>
<i>Párizs megér egy misét</i>	<i>ponekad vredi malo se poniziti/ popustiti zarad viših interesa¹¹³</i>
<i>üdül a San Markóban</i>	<i>biti s one strane brave; biti iza rešetaka¹¹⁴</i>
<i>eljön a Kánaán</i>	<i>doći će vreme izobilja/kada se ostvaruju snovi¹¹⁵</i>

¹⁰⁵ Meleg fivér; homoszexuális személy.

¹⁰⁶ A szél irányában forgatja a köpönyegét; másik villanypóznába kapaszkodik.

¹⁰⁷ Tömegesen forgatják a köpönyegüket; tolongás az átpártolók között.

¹⁰⁸ A sötétnél sötétebb; nagyon sötét van; sötét van, mint a kürtben/sírban/az alagútban.

¹⁰⁹ Az esélyei nullával egyenlőek.

¹¹⁰ Igazi hadszíntér; katasztrofális vereség.

¹¹¹ A zár túloldalán van; rács mögé kerül.

¹¹² Babát vár; a baba úton van.

¹¹³ Magasabb célok elérése érdekében néha megéri alázatosnak lenni.

¹¹⁴ A zár túloldalán van, rács mögé kerül.

¹¹⁵ Eljön majd a bőség ideje, amikor az álmok valóra válnak.

<i>tejjel-mézzel folyó Kánaán</i>	<i>gde teče/curi med i mleko; gde ima i ptičjeg mleka¹¹⁶</i>
<i>úgy áll vki/vmi, mint a Sion hegye</i>	<i>stajati kao stena¹¹⁷</i>
<i>akkor még a Tisza (vize) is fölfelé/másfelé folyt</i>	<i>nekad bilo, sad se spominjalo¹¹⁸</i>
<i>Dunába vizet hord; Dunába hordja a vizet</i>	<i>sipati pesak u more; grabiti/ hvatati vodu rešetom; tući vodu u avanu; kopati bunar uz potok¹¹⁹</i>
<i>Dunában keres vizet</i>	<i>ne videti šumu od drveća¹²⁰</i>
<i>Dunát lehetne rekeszteni vkivel/vmivel</i>	<i>imati čega kao blata/pleve/ korova/na gori lista¹²¹</i>

Az is megtörténik, hogy az ekvivalens frazémában vagy a földrajzi név, vagy pedig más fontos elem variálódik, néha azonban a kiindulónyelvben egy szólánson belül megtalálható egy idegen és egy magyarországi város neve is. Az utóbbi esetben a megfeleltethető szerb frazeológiai egységből hiányzik a tulajdonnévi elem:

<i>amerikai nagybácsi</i>	<i>tetka iz Kanade; babo iz Amerike¹²²</i>
<i>olyan messze van, mint Makó</i>	<i>biti daleko od cilja¹²³</i>
<i>Jeruzsálemről</i>	

A magyar földrajzi nevek között van megyenév, városnév, és a mohácsi csata-tér is szerepel frazémában. A szerb oszlopban levő frazémákból hiányzanak a földrajzi nevek, sőt néhol az egész szerkezet eltér a kiindulónyelvi szólásokétól.

<i>bejárja/összejárja/megjárja</i>	<i>sve obići, svuda proći; proskitati/ proputovati svukud; prokrstariti celu teritoriju¹²⁴</i>
<i>Tolnát, Baranyát</i>	

¹¹⁶ Ahol tej és méz folyik; ahol madártej is van.

¹¹⁷ Sziklaként áll.

¹¹⁸ Egykor volt, most csak emlegetjük.

¹¹⁹ Homokot önt a tengerbe; rostával meríti a vizet; mozsárban vizet tör; patak mellett kutat fúr.

¹²⁰ A fától nem látja az erdőt.

¹²¹ Annyi van vmiből, mint a sár/pelyva/gyom/az erdőben a levél.

¹²² Kanadai nagynéni; amerikai apa.

¹²³ Messze van a céltól.

¹²⁴ Mindent bejárt; mindenhol megfordult; keresztül-kasul bejárta az egész vidéket.

<i>áll még Buda vára</i> <i>egyszer volt Budán kutyavásár</i>	<i>ima nade; nije još sve izgubljeno</i> ¹²⁵ <i>1. jednom i nikad više; samo jednom</i> <i>čoveka zadesi istinska sreća 2. samo</i> <i>se jednom zbilo/desilo; jednom, ko</i> <i>nijednom; to je izuzetak</i> ¹²⁶
<i>nem oda Buda!</i>	<i>neće to moći tako (kako si ti</i> <i>zamislio)</i> ¹²⁷
<i>nem egy nap alatt épült Buda vára</i>	<i>za dobar posao je potrebno vreme; ni</i> <i>Bog nije svet stvorio za jedan dan</i> ¹²⁸ <i>nisam ni ja od juče</i> ¹²⁹
<i>én se most jöttem Ceglédből</i> <i>a hat húszassal</i> <i>bámul, mint a falusi kislány</i> <i>Pesten</i> <i>pislog, mint a miskolci</i> <i>kocsonyában a béka</i> <i>több is veszett Mohácsnál!</i>	<i>gledati kao u čudu; blenuti/buljiti</i> <i>kao tele u šarena vrata</i> ¹³⁰ <i>trepće kao svraka na jugovinu</i> ¹³¹ <i>bilo je i gorih stvari; dobro je dok</i> <i>nije gore; samo neka se na ovom</i> <i>završi; samo da ne bude gore od</i> <i>ovoga</i> ¹³²

Olyan földrajzi neveket tartalmazó frazémák is vannak, amelyek látszólag mesebeli helyeket jelölnek, de az etimológusok kiderítették, hogy létező helynevekről van, illetve volt szó. Ilyen a *Kukutyin*, a *Hencida* és a *Boncida* is. A *Kukutyin* a források szerint egykor létező pusztát jelölt Szeged és Makó között, s mivel ezt a pusztanevet magába foglaló szólások jelentése tulajdonképpen kitérő válasz valakinek a hollétére vonatkozó kérdésre, illetve a nemtörődomség kifejezésére szolgálnak, ezért a szerbben nem létező helyneveket tartalmazó frazémákkal feleltettük meg, mint amilyenek a *Bestragija*, vagy a *Nedođija*.¹³³

¹²⁵ Van remény; nincs minden veszve.

¹²⁶ 1. Egyszer és soha többé; csak egyszer éri nagy szerencse az embert 2. csak egyszer történt; egyszer, olyan mint soha; ez kivétel.

¹²⁷ Nem lehet azt úgy (ahogy te elképzelted).

¹²⁸ A jó munkához idő kell; az Isten sem egy nap alatt teremtette meg a világot.

¹²⁹ Én sem vagyok mai gyerek.

¹³⁰ Csodálkozva néz; úgy bámul, mint borjú a tarka ajtóra.

¹³¹ Pislog, mint a szarka a déli szélre.

¹³² Rosszabb dolgok is történtek; addig jó, amíg nem rosszabb; csak így maradjon; csak ne legyen rosszabb ennél.

¹³³ Sohaország.

A *Hencida* Berettyóújfalu közelében levő település, a *Boncida* pedig Kolozsvártól északkeletre fekszik. Bárdosi szerint a névválasztást a szópár ikerszószerű összecsengése motiválhatta (Bárdosi 2019, 223). A szerbben hasonló mesezáró fordulat nem létezik, ezért csak magyarázatot fűztünk az eredeti szólásmondáshoz.

elmehet Kukutyinba zabot hegyezni
elment Kukutyinba zabot hegyezni

*neka ide bestraga*¹³⁴

*otišao u Nedođu/Nedođin; otići u Bestragiju*¹³⁵

Hencidától Boncidáig folyt a sárga
lé

*velika/bogata gozba/veselje [čest izraz na kraju narodnih priča]*¹³⁶

Az *Óperenciás-tengert* magába foglaló szólásunk viszont a népmesék gyakori kezdő kifejezése, amelyet a 'hét tengeren is túl' jelentésű szerb szólás ekvivalensének lehet tekinteni: az *Óperenciás-tengeren (is) túl – preko sedam mora* [čest izraz na početku bajki].¹³⁷

Márkaneveket tartalmazó frazeológiai egységek

Kevés példát szolgáltat ugyan a márkaneveket tartalmazó szólások csoportja, mégis érdemes őket megemlíteni, mert egy kivételével a célnyelvi megfelelőben a márkanév nem szerepel. Különböző (jelzői, igei vagy határozói) jelentést hordoznak, s leginkább hasonlatokban szerepelnek. Ezek is gondot jelentettek, különösen a magyar reáliákat tartalmazók, mint a *ritka, mint Mackó sajtban a brummogás*. Miután azonban teljesen elvonatkoztattunk a szerkezettől – tekintettel arra, hogy a szerb szótárhasználó minden bizonnyal nem ismeri a Mackó sajtot –, sikerült egy azonos szemantikával rendelkező hasonlatot találnunk a célnyelvben: *redak kao jednorog*.¹³⁸

Annak ellenére, hogy mindkét ország fogyasztói ismerik a Negro cukorkát, és mindkét nyelvben megtalálható a reklám szlogenje is: „*a torok kéményseprője*” – „*odžačar grla*”, a szerbben más frazeológiai egységben nem fordul elő a márkanév. Ezért az *olyan sötét, hogy a Negró cukor világít a szájában* hasonlatra más szerkezetű szólást kellett feltüntetnünk ekvivalensként, az

¹³⁴ Menjen a fenébe!

¹³⁵ Elment Sohaországba/a világ végére.

¹³⁶ Nagy, gazdag lakoma (gyakori népmesezáró kifejezés).

¹³⁷ Hét tengeren túl (gyakori mesekezdő formula).

¹³⁸ Olyan ritka, mint az egyszarvú.

egyik közülük szintén hasonlat, a másik pedig jelzős szerkezet: *mračno kao u rogu; grobni mrak*, szó szerint 'olyan sötét van, mint a kürtben/szarvban', illetve 'síri sötétség'.

A legjobb márkájú varrógépnek egykor a *Singer* számított, ezért az a szorgalmas, kitartó, pontos munka jelképévé vált, de a két nyelvben a 'sok és nehéz munkára kényszerít vki vkit' értelemben frazeologizálódott: *meghajt vkit, mint Singer a varrógépet – poterati koga kao singericu*; ezenkívül a szerbben más szinonim jelentésű idiómát is társítottunk hozzá: *terati nekoga da radi kao rob; ne dati kome danuti dušom*, szó szerint tehát 'úgy megdolgoztatja, mint egy rabot', illetve 'nem hagyja lélegzethez jutni'.

Van még két szlengben használatos szólásunk, amely szintén márkaneveket tartalmaz, bár az egyik tulajdonképpen egy földrajzi névből, az ősi levantei kikötőváros nevéből (a mai Tel-Aviv része Izraelben) képzett narancsfajta jelöl, a másik pedig egy üdítő neve. Mindkettő létrejöttének asszociációs alapját a gyümölcs és az ital színe, a sárga, illetve a narancssárga képezhette, jelentésük 'vizel'. A szerbben tehát olyan ekvivalenseket kerestünk, amelyek erre a cselekvésre utalnak. A két idevágó frazéma mellett feltüntettük az eufemisztikus formájukat is: *dob egy fantát/jaffát – pustiti petlu krv; vršiti malu nuždu; mokriti; urinirati*.¹³⁹

Intézménynév

Korpuszunkban csak egy intézménynevet tartalmazó frazeológiai egység található, mégpedig a német parlament neve. Ez is egy tréfás hangulatú, szlengre jellemző szóláshasonlat, melynek két jelentése is van: *ég, mint a Reichstag*. Első jelentése azt ecseteli, hogy valaki szégyelli magát, zavarban van, ettől pirosodott ki az arca, a másik pedig, hogy egy sportoló vagy csapat nagy vereséget szenved. Bárdosi szerint a szólás arra az eseményre referál, amikor 1933-ban felgyújtották a német parlament épületét, ami ürügyül szolgált a weimari alkotmány egyes pontjainak felfüggesztésére, miután Hitler átvette a teljhatalmat és a parlament nélküli kormányzást. Az *ég*, illetve a *leég* igénk egyik átvitt értelme, illetve a lángoló arc képzele már magában sugallja a szégyenérzetet, nagy kudarc érzését, a hasonlat csak fokozza ezt a háttérképet. A szerbben több azonos szemantikával rendelkező szólással feleltettük meg, a szótárhasználóra bízva, hogy kiválassza a kontextusnak legjobban megfelelő változatot. A magyar eredetihez a legközelebb az 'ég' igét tartalmazó szólás áll, amelyben az arc ég

¹³⁹ A kakas vérét ontja; a kisdolgot végzi; hugyozik; vizel.

a szégyentől *gore kome obrazi od stida*, de a szégyent, zavart még a *propasti u zemlju od stida*; *živ sram izjede/pojede nekoga*¹⁴⁰ frazémák is híven ecsetelik. Azt pedig, hogy valaki súlyos vereséget szenved mérkőzésen vagy versenyen, a *sramno izgubiti* [utakmicu, nadmetanje]¹⁴¹ állandósult szószerkezet tükrözi.

Következtetések

Elmondhatjuk tehát, hogy a tulajdonnévi komponenseket tartalmazó frazeológiai egységek szerb ekvivalenseinek felkutatására is érvényes a megállapítás, hogy a nevek jellegéből adódóan három fő megoldáscsoport létezik. Az idegen személy- és földrajzi neveknél magas fokú szerkezeti és szemantikai egyezőséget tapasztalhattunk a két nyelv között.

A magyar vonatkozású neveknél már több gond adódott, mert a magyar történelemmel, kultúrával kapcsolatos frazémáknál szerkezeti azonosság természetesen nem áll fenn, ilyenkor a jelentést kellett előtérbe helyezni, el kellett vonatkoztatni a magyar komponensek mindegyikének különálló jelentésétől, és azt vizsgáltuk, hogy a magyar idiomatikus értelemre van-e a szerbben megfelelő szólás, közmondás. Az esetek túlnyomó többségében sikerült ekvivalens frazémákat találni a célnyelvben, néha azonban meg kellett elégednünk a parafrázisos megoldással, illetve expresszív kifejezésekkel és magyarázatokkal élünk. Néha több szinonim szerb szólást is feltüntettünk, ilyenkor a szótárhasználó választási szabadságára támaszkodtunk, arra, hogy a kontextusnak legmegfelelőbb megoldás mellett döntsön.

Irodalom

- Andrić Edit. 2005. Szólások és kétnyelvűség. *Tanulmányok* 38: 25–36.
- Andrić Edita. 2009. Interkulturalnost u frazeologiji srpskog i mađarskog jezika. In *Jezici i kulture u kontaktu: Zbornik radova*. 241–248. Podgorica: Institut za strane jezike.
- Andrić Edit. 2014a. A *Afej* vezérszavú frazeológiai egységek a magyarban és szerb ekvivalenseik. In *Sedmi međunarodni interdisciplinarni simpozijum Susret kultura: Zbornik radova*. 19–29. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Andrić Edit. 2014b. A ló a magyar és szerb frazeológiában. *Hungarológiai Közlemények* 45 (4): 102–124.

¹⁴⁰ Földbe süllyed a szégyentől; megessi a szégyen.

¹⁴¹ Szégyenletesen kikap (mérkőzést, versenyt veszít).

- Andrić Edit. 2015. Frazeološke jedinice sa odrednicom *kenyér* u mađarskom i *hleb* u srpskom jeziku. In *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* 5. 15–26. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Andrić Edit. 2016a. OKO ZA OKO. Kontrastivna frazeološka analiza sa odrednicom *szem/oko* u mađarskom i srpskom jeziku. *Primenjena lingvistika* 17: 87–106.
- Halupka-Rešetar Sabina–Andrić Edit. 2016b. Somatisms with the Lexemes *Láb* in Hungarian, *Noga* in Serbian, and *Leg/Foot* in English. *Acta Universitatis Sapientiae Philologica*, 8. (2): 21–34.
- Andrić Edit. 2017a. A magyar *láb* és a szerb *noga* vezérszavú frazémák kontrasztív vizsgálata. *Hungarológiai Közlemények* (47) 1: 102–124.
- Andrić Edit. 2017b. Frazeološke jedinice sa meronimima imenica *láb/noga* u mađarskom i srpskom jeziku. In *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* 7. 235–251. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Andrić Edit. 2017c. A *ruka*, illetve a *kéz/kar* vezérszavú frazémák a szerb és a magyar nyelvben. In *Kétnyelvűség - hátrány vagy esély?* 121–144. Újvidék: Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék.
- Andrić Edit. 2019a. Delovi ruku u frazeološkim jedinicama mađarskog i srpskog jezika *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* 8/1: *Tematski zbornik*. 77–92. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
- Andrić Edit. 2019b. ...Zub za zub. Frazeološke jedinice sa komponentom ‘zub’ u mađarskom i srpskom jeziku. *Deseti međunarodni interdisciplinarni simpozijum Susret kultura: Zbornik radova*. 359–376. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet.
- Andrić Edit – Dušanović Zvekić Dušanka. 2020. Számneveket tartalmazó frazeológiai egységek a szerb és a magyar nyelvben. *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* 45/2: 219–248.
- Andrić Edit. 2021. Az ajak és a száj a magyar és a szerb frazeológiában. In *A nyelvtudomány aktuális kérdései – Tanulmányok Nyomárkay István emlékére*. 56–69. Budapest, MTA Modern Filológiai Társaság.
- Andrić Edit. 2022. Gondolatok egy készülő kétnyelvű frazeológiai szótár kapcsán. *Hungarológiai Közlemények* 23 (3): 25–38.
- Andrić Edit. 2023a. Izazi identičnog ili veoma sličnog leksičkog sklopa u mađarskoj i srpskoj frazeologiji. In *Susret kultura, 12. međunarodni interdisciplinarni simpozijum: Zbornik radova*. 7–25. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu. <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2023/978-86-6065-831-1>
- Andrić Edit. 2023b. Frazeológiai internacionalizmusok a magyarban és a szerbben *Hungarológiai Közlemények* 24 (4): 1–14.
- Andrić Edit. 2023c. Bibliai eredetű frazeológiai egységek a magyarban és a szerbben. In *Interkulturalna istraživanja i manjinski jezici i književnosti u AP Vojvodini danas*.

- 17–35. Novi Sad: Filozofski fakultet. <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sites/default/files/db/books/978-86-6065-771-0.pdf>
- Andrić Edita–Zvekić-Dušanović Dušanka. 2023d. Lažni prijatelji u mađarskoj i srpskoj frazeologiji. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 66/2: 73–88. https://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/ZMSFL_66_2.pdf
- Andrić Edit. 2024a. Azonos szerkezetű frazeológiai egységek a magyarban és a szerb-ben. *Hungarológiai Közlemények* 25 (1): 105–117.
- Andrić Edit. 2024b. A verbális kommunikációval kapcsolatos szóláshasonlatok a magyarban és szerb megfelelőik. *Hungarológiai Közlemények* 25 (3): 116–131.
- Andrić Edita – Zvekić Dušanović Dušanka. 2024c. Poredbeni frazeologizmi sa glagolima kretanja u mađarskom i srpskom jeziku. In *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* 11/2. 313–325. Novi Sad: Filozofski fakultet. <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2024/978-86-6065-879-3>
- Andrić Edit. 2024d. Cultural specific idioms and their translatability. *The Thirteenth International Interdisciplinary Symposium Encounter of Cultures: Book of abstracts*. 20. Novi Sad: Faculty of Philosophy University of Novi Sad.
- Andrić Edit. 2024e. Az unikális elemeket tartalmazó frazeológiai egységek megfeleltetésének kérdése. *The 10th International Conference Interculturalism in Education: Book of Abstracts*. 6. Novi Sad: Pedagogical Institute of Vojvodina.
- Andrić Edit. 2024f. *Magyar-szerb frazeológiai szótár*. Újvidék: Forum Könyvkiadó Intézet.
- Bárdosi Vilmos. 2012. *A magyar szólások, közmondások értelmező szótára fogalom-köri szómutatóval*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Bárdosi Vilmos. 2019. *Szólások, közmondások eredete: Frazeológiai etimológiai szótár*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Dučić, Jovan. 1932. *Blago cara Radovana*. https://klubcitalaca.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/02/jovanducic-bлаго_cara_radovana.pdf 7. (2025. febr. 2.)
- Forgács Tamás. 2021. *Történeti frazeológia: A történeti szólás- és közmondáskutatás kézikönyve*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Klajn, Ivan – Šipka, Milan. 2006. *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej.
- Matešić, Josip. 1982. *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Otašević, Đorđe. 2012. *Frazeološki rečnik srpskoga jezika*. Novi Sad: Prometej.
- RSJ – *Rečnik srpskog jezika*. 2007. Novi Sad: Matica srpska.
- Stefanović Karadžić, Vuk. 1849. *Srpske narodne poslovice i druge različne kao one u običaj uzete riječi*. Beč.

TRANSLATING HUNGARIAN PHRASEOLOGICAL UNITS CONTAINING PROPER NOUNS INTO SERBIAN

The problem of finding an equivalent to phraseological units in another language in itself causes a lot of trouble for language learners and translators, and this applies even more strongly to those units that contain specific components. While working on the bilingual Hungarian-Serbian dictionary of phraseological units, the most puzzling and challenging task was finding equivalents for phraseologisms containing realia, culture-specific words, alogisms, unique components and proper nouns. Several types of proper nouns may occur in Hungarian phraseologisms: personal names, geographic names, titles of literary works, as well as components of a foreign origin. The study takes these into account, especially focusing on the solutions that were at disposal in providing the Serbian equivalents of such phraseologisms.

Keywords: phraseology, proper nouns, Hungarian, Serbian, equivalence

PREVODIVOST FRAZEOLŠKIH JEDINICA SA KOMPONENTOM VLASTITIH IMENICA NA SRPSKI JEZIK

Problem pronalaženja ekvivalenata za frazeološke jedinice u drugom jeziku već samo po sebi predstavlja teškoću onima koji uče strani jezik ali i prevodiocima. Taj problem je posebno naglašen kod idioma koji u svom sastavu sadrže specifične komponente. Tokom izrade dvojezičnog *Mađarsko-srpskog frazeološkog rečnika* najveći izazov predstavljalo je pronalaženje ekvivalenata za fraze koje sadrže realije, kulturno specifične izraze, alogizme, unikalne jedinice i vlastite imenice. Stoga se ovaj rad bavi upravo frazemima sa vlastitim imenicama. U mađarskim idiomima se javlja nekoliko različitih vrsta vlastitih imenica, kao što su lična imena, geografska imena, naslovi literarnih dela, među kojima ima i onih koji su stranog porekla. Studija se upravo fokusira na načine na koje se ekvivalencija može uspostaviti između mađarskih i srpskih fraza sa komponentom vlastitih imenica.

Ključne reči: frazeologija, vlastite imenice, mađarski jezik, srpski jezik, ekvivalencija